

Sociaal ondernemers zijn ondernemers die gaan voor maatschappelijke impact. In een tijd waarin de overheid op veel terreinen terugtreedt, pakken zij opgaven op die anders blijven liggen.¹ De groei van deze sector gaat echter langzamer dan het terugtrekken van de overheid. Hoe zorgen we dat hier geen gat valt?

Wij, de gemeenten Utrecht, Amersfoort, Amsterdam, Zwolle, Rotterdam, Den Haag, Haarlem, Zaanstad, Hengelo, Eindhoven en Enschede willen ruimte maken voor de samenwerking met deze nieuwe (sociaal) ondernemers. Wij zien ze op alle terreinen, maar vooral op het vlak van arbeidsparticipatie.

Samen met Social Enterprise NL, Social Impact Factory, ABN AMRO willen we een level playing field creëren waarin deze sociale nieuwkomers kansen krijgen.

Wij doen dit langs drie sporen die sterk aansluiten op de aanbevelingen uit het verkennende advies over sociale ondernemingen van de SER uit 2015.

Spoor 1: Follow the money

Uit de Social Enterprise monitor 2015 blijkt dat het aantrekken van financiering nog vaak een barrière is voor groei. Investeerders en sociaal ondernemers lijken elkaar nog onvoldoende te kunnen vinden.

Een van de mogelijkheden om sociaal ondernemers te financieren is via een Social Impact Bond. De laatste jaren komt er steeds meer belangstelling voor dit financieel instrument om meer impact te maken en biedt het een innovatieve manier van samenwerken tussen gemeente, financier en sociaal ondernemer. De besparingen die het werk van de sociaal ondernemer bij de overheid oplevert, wordt ingezet als financiering voor het bedrijf. Toch zijn er in Nederland pas vier Social Impact Bonds gesloten. De weg naar het sluiten van een Social Impact Bond is intensief en daardoor kostbaar.

Uitdaging / knelpunten	Kansen / samenwerking en vragen aan het Rijk
Investeerders en sociaal ondernemers kunnen elkaar nog onvoldoende vinden. De sociaal ondernemer geeft aan dat financiers te hoge eisen heeft, de financiers geven aan dat er te weinig goede plannen voorliggen.	Knelpunt oppakken en inzichtelijk maken welke financieringsmogelijkheden er zijn en zorgen dat partijen elkaar weten te vinden. Een kans om dit landelijk op te pakken.
De nieuwe aanbestedingswet (april 2016) maakt het niet meer mogelijk gebruik te maken van het verlichte regime voor arbeidsbemiddeling.	Kleine pilots opzetten met sociaal ondernemers rondom arbeidsbemiddeling en hier de verschillende mogelijkheden onder de nieuwe aanbestedingswet testen. Vervolgens centraal delen wat wel en niet werkt.
<i>SIB</i>	
Veel gemeenten hebben nu onvoldoende kennis om SIB op te zetten.	Kenniscentrum opzetten , data delen, zorgen voor transparantie. Juridische kennis bij overheid beschikbaar stellen//toegankelijk maken. Onder leiding van de gemeenten Rotterdam, Utrecht, Enschede, Eindhoven en Society Impact is een start gemaakt met deze kennisdeling, maar centraal punt vanuit ministerie die coördineert en het overzicht houdt, zou dit versterken. Binnen

¹ Social ondernemingen laten tussen 2013 en 2015 een sterke werkgelegenheids groei zien. Het aantal werknemers steeg met 36% en de omzet groeide met 24%, waarmee ze harder groeien dan "gewone" bedrijven (de Social Enterprise Monitor 2015). In 2011 heeft MCKinsey een schatting gemaakt van het aantal sociale ondernemingen in Nederland. Dit waren er destijds 4000 tot 5000.

	ministeries wordt ook gewerkt aan Social Impact Bonds.
Niet alle gemeenten hebben voldoende schaal om een SIB af te sluiten.	<ul style="list-style-type: none"> - Opschalen, samen met meer gemeenten of regionaal een SIB opzetten. Een 'superSIB' rond groot maatschappelijk thema zoals werkloosheid 50+. Het Rijk kan hier samen met een aantal gemeenten het initiatief voor nemen in deze city deal. - Werken aan een stappenplan waardoor het voor kleinere gemeenten makkelijker wordt om een SIB op te zetten.
Aanloopkosten voor ondernemers SIB zijn hoog	<p>Fonds/garantie dat startkosten gedeeltelijk dekt ook als er geen SIB tot stand komt. Hiermee voorkom je dat partijen geen risico meer durven nemen. Risico durven nemen is cruciaal voor innovatie.</p> <p>Gezamenlijke bank waaruit aanloopkosten worden gedekt en waar deel rendement/besparingen naar toe gaat om nieuwe SIBs op te zetten.</p>

Spoor 2: Practice what you preach: maatschappelijk aanbesteden

De overheid koopt jaarlijks 60 miljard in. De aanbestedingswet biedt mogelijkheden om maatschappelijk aan te besteden en in de inkoop de strategische doelstellingen van de overheid mee te nemen. In de praktijk wordt hier nog beperkt gebruik van gemaakt.

De overheid werkt onder andere met social return. Deze afspraken hebben als doel een bijdrage te leveren aan het vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Met social return leggen overheden hun opdrachtnemers een verplichting op om met een percentage van de opdrachtwaarde hieraan een bijdrage te leveren. In de praktijk blijkt dat bedrijven soms moeite hebben met het invullen van hun social return verplichting.

Uitdaging / knelpunten	Kansen / samenwerking/ vragen aan het Rijk
<p>Bedrijven hebben moeite met het invullen van hun social return verplichting, zeker als het gaat om kortlopende opdrachten.</p> <p>De aanbestedingswet geeft aan dat slechts proportionele eisen gesteld met oog voor het 'voorwerp van de opdracht' rechtmatig zijn.</p> <p>Door de commissie van aanbestedingsexperts is geïnterpreteerd dat de social return eis binnen de inkoopopdracht moet worden gerealiseerd. In o.a. de gemeente Utrecht wordt dit breder geïnterpreteerd waarbij de bedrijfsvoering van een bedrijf gekoppeld is aan de opdracht.</p> <p>Over de interpretatie van de wet is nog geen jurisprudentie, dit zorgt ervoor dat gemeenten terughoudend zijn met het breed inzetten van</p>	<p>Utrecht en verschillende andere gemeenten werken met de zogenoemde bouwblokkenmethode bij aanbestedingen om de social return verplichting in te vullen. Deze biedt ondernemers meer ruimte om hun social return verplichting in te vullen.³</p> <p>Door ruimte te bieden kunnen bedrijven maximaal maatschappelijke waarde creëren. Er wordt hierdoor meer uitstroom gerealiseerd. De focus blijft op arbeidsparticipatie waarover transparante afspraken worden gemaakt.</p> <p>Door in de city deal deze aanpak te monitoren, kunnen we de gerealiseerde impact meten en geeft dit input voor de interpretatie van de aanbestedingswet.</p>

social return waardoor duurzame oplossingen worden gemist. ²	
<p>Beter gebruik maken van de mogelijkheden uit de aanbestedingswet: maatschappelijk aanbesteden.</p> <p>In Amersfoort is er bijvoorbeeld met aanbesteding van de post gebruik gemaakt van kleine percelen waarbij verschillende gunningscriteria zijn gebruikt, waaronder maatschappelijke meerwaarde.</p> <p>Amsterdam heeft een startup en residence programma waarin startups zich een half jaar bezig houden met een sociaal vraagstuk. Wanneer het bedrijf een succesvolle oplossing biedt, is de gemeente launching customer.</p>	Deelnemende steden gaan aan de slag met innovatieve aanbestedingen waar sociaal ondernemingen bij betrokken worden waarna ze deze best practices delen. Het Rijk kan een dergelijk platform faciliteren en zelf ook actief maatschappelijk aanbesteden
De totale impact meten van de bedrijven is essentieel zodat in aanbestedingen de verschillende inschrijvers goed met elkaar kunnen worden vergeleken.	Kennissuitwisseling over impactmeting waardoor inzichtelijk wordt wat de impact is van de bedrijven. Mogelijk kan een label voor sociaal ondernemers kan hier ook bij helpen.

Spoor 3: Crossing bridges: werk samen

Sociaal ondernemers en gemeente werken steeds vaker samen bij het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen. Sociaal ondernemers komen vaak met innovatieve nieuwe ideeën op het snijvlak van verschillende beleidsvelden. Binnen de overheid kan hierop nog daadkrachtiger worden opgetreden.

Dit ligt deels aan bestaande (lokale) regelgeving, maar het heeft ook te maken met gedrag binnen de overheid. Overheden zijn eerder risicomijdend ingesteld en zien belemmeringen in regelgeving die mogelijk niet aanwezig zijn. Tegelijkertijd kunnen regels die sociale ondernemingen

³ In een aanbesteding worden proportionele eisen gesteld met oog voor “het voorwerp van de opdracht” en bij gunning van de opdracht wordt contractueel vastgelegd dat de uitvoering geheel binnen het bij de aanbesteding vastgestelde kader plaats dient te vinden. In de uitvoeringsfase wordt vervolgens erop toegezien dat bij de aanbesteding gemaakte afspraken gerespecteerd wordt. Echter, de precieze invulling van de social return laten we aan de opdrachtnemer.

De grenzen van de vrije invulling is tijdens de aanbestedingsfase aangegeven met het zgn. bouwblokken-model. De social return-verplichting is dus functioneel bij de aanbesteding omschreven; vereist is dat het resultaat behaald wordt waarbij de exacte invulling echter aan de ondernemer is, zolang dat wel binnen de afgesproken kaders is. Het staat de ondernemer dan vrij aan haar social return-verplichting te voldoen via andere opdrachten en via andere opdrachtgevers (bijvoorbeeld in regionaal verband). Hier kan gebruik worden gemaakt van de social impact market die de social impact factory heeft gelanceerd.

² Voorbeeld Douwe Egberts n.a.v. aanbesteding van een gemeente. Nadat Douwe Egberts voor de tweede keer de aanbesteding had gewonnen kwam het voor een lastige keus te staan. Binnen de opdracht was het niet mogelijk nieuwe arbeidsplekken te creëren. Of ze moesten de schoonmaker van de apparaten, die goed werk deed, ontslaan nadat deze was aangetrokken om de vorige social return eis in te vullen. Douwe Egberts heeft voorgesteld te investeren in een lokale sociale onderneming die op koffiedrap paddenstoelen kweekt (circulair) en hier mee mensen werk biedt met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit voorstel werd in eerste instantie enthousiast ontvangen maar uiteindelijk op de interpretatie van de aanbestedingswet niet goedgekeurd.

belemmeren ook niet zomaar opzij worden gezet. Dit spanningsveld kan ervoor zorgen dat sociaal ondernemer is hun opstart of groei worden belemmerd.

Uitdaging / knelpunten	Kansen / samenwerking/ vragen aan het Rijk
<p>(lokale) regelgeving en onvoldoende daadkracht/capaciteit bij de overheid om sociaal ondernemers te faciliteren.⁴</p>	<p>Een city deal rondom sociaal ondernemerschap geeft ruimte en legitimiteit om te experimenteren. Het Rijk heeft hier een belangrijke signaalfunctie.</p> <p>In de city deal creëren we experimenteerruimte (vaak in lokale regelgeving) en delen we de best practices met elkaar. Een belangrijk deel is ook capacity-building waarbij ambtenaren flexibel en wendbaar in kunnen springen op initiatieven van buitenaf.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kopiëren naar andere steden van succesformules - Ontschotten (van o.a. budgetten) - Outcome gericht sturen (waarvoor impactmeting essentieel is). - Duidelijk aanspreekpunt voor sociaal ondernemers. - Op specifieke maatschappelijke thema's sociale innovatie opzoeken (bijvoorbeeld via challenges van de social impact factory). <p>Vanuit het Rijk is het faciliteren van impactmeting een belangrijk voor deze lijn en zorg dragen voor erkenning en herkenning van sociaal ondernemers</p>

Potentiële partners

Aantal grote bedrijven rondom aanpak Social Return

---

⁴ Twee voorbeelden van initiatieven waarbij lokale regelgeving tegenzat en inventiviteit en flexibiliteit hebben gezorgd om de gewenste impact toch te realiseren:

Binthout uit Zwolle maken meubels en werken van stadshout. De gemeente wilde een opdracht geven aan Binthout maar liep tegen hun eigen voorwaarde aan dat al het hout dat gebruikt wordt een FSC keurmerk nodig heeft. Dit is op zich goed, maar stadshout kan dit keurmerk nooit krijgen. Uiteindelijk hebben zede regels aangepast en is op die manier toch de opdracht gegund.

Roetz Bikes maakt nieuwe fietsen van afgedankte fietsen met arbeidsbeperking. Hiervoor willen ze graag de afgedankte fietsen van een gemeente kopen, maar dit liep vast omdat de gemeente deze fietsen in bulk aan groothandels verkocht. De gemeente koos hiermee voor een andere weg terwijl door de fietsen aan Roetz te verkopen meer impact gemaakt kan worden (werkgelegenheid en duurzaamheid). Roetz bikes maakt inmiddels meer kans op de fietsen doordat de gemeente andere criteria stelt.